

IAN H. NISH: *The Anglo-Japanese Alliance. The Diplomacy of Two Island Empires 1894-1907.* University of London Historical Studies XVIII. London, The Athlone Press, 1966. xi + 420 s. 2 kort. 63 sh.

I 1902 afsluttede England og Japan en alliance, som garanterede, at dersom den ene part blev angrebet af én stat, ville den anden part forholde sig neutral. Blev angrebet foretaget af to eller flere stater i fællesskab, skulle den anden alliancepartner komme til hjælp.

Alliancen blev – før sit udløb – fornyet i 1905, og igen i 1911 og i 1920, men ophævedes i 1923. Men størst interesse knytter der sig til den første alliance. Den er blevet set som indledningen til Japans imperialistiske politik, den er set som en indkredsning af Rusland og den er videre set slet og ret som et af det hemmelige diplomatis mange uheldige produkter.

Efter den anden verdenskrig blev de japanske arkiver åbnet, og i henhold til 50-årsreglen er nu også de engelske arkiver blevet tilgængelige. Ud fra et omfattende studium af dette materiale har den engelske historiker Ian Nish nu givet en grundlæggende fremstilling af baggrunden for alliancepolitiken.

Helt tilbage til den kinesisk-japanske krig i 1894-95 kan der iagttages et interessesfællesskab mellem England og Japan, men et sådant interessesfællesskab fører ikke nødvendigvis til afsluttelse af en alliance. Det historikeren må interessere sig for, siger Nish (s. 230), er at klarlægge hvornår og hvorfor de to regeringer anser det for nødvendigt at definere deres forpligtelser over for hinanden (og tilkendegive dem over for andre magter, kunne det måske tilføjes).

Nish vender sig mod de mere »generelle« forklaringer på alliancen, der efter hans mening ofte er præget af historikerens kendskab til den videre udvikling. Han påpeger overbevisende, at det for begge parter var ganske konkrete interesser, der lå bag indgåelse af alliancen. For begge parter spillede hensynet til Rusland en betydelig rolle, men det var helt forskellige sider af den russiske politik, de to lande var interesseret i at modarbejde. For Japan drejede det sig først og fremmest om at begrænse den russiske kontrol i Manchuriet, men vanskeligheden var, at England var såre lidt interesseret i den russiske politik i dette område. »There is no desire here (i London) to be pedantic about Manchuria« skrev den engelske udenrigsminister Lansdowne til sin ambassadør i Rusland i april 1901 (s. 122). Derimod var England interesseret i at modarbejde den indflydelse, som Rusland var i færd med at opbygge over for den kinesiske regering, fordi den kunne hæmme engelsk indflydelse og engelske handelsinteresser i det sydlige Kinas kystområder. Hertil kom, at den russiske flådeopbygning i Det fjerne Østen kunne gøre et samarbejde med Japan ønskeligt for England. De engelske forpligtelser var efterhånden blevet så omfattende, at en vis aflastning – navnlig i et marginalt område som Det fjerne Østen – kunne være af værdi.

I Japan førte debatten om alliancen til en dyb splittelse. Nish's undersøgelse viser klart, at Japan ingenlunde opfattede en alliance med England som den eneste og rigtige udvej. Regeringen var i det store og hele enig om at søge alliancen med England gennemført, men den stødt på modstand navnlig hos Itō, den ledende person inden for genrō (de ældres råd). Itō ønskede nemlig mulighederne for en aftale med Rusland undersøgt først. Et af de dunkle

punkter i denne forbindelse er kejserens rolle. Nish har ikke interesseret sig meget for dette spørgsmål, men kejserens krav om, at man ikke blot skulle høre genrō, men også Itō personlig, kom dog til at spille en rolle, og det havde været af interesse at få klarlagt, hvem der påvirkede kejseren.

Nish vender sig også mod den opfattelse, at alliancen skulle være en afgørende baggrund for den russisk-japanske krig. Den engelske opfattelse var, at det måtte være muligt at nå til en forhandlingsløsning mellem Japan og Rusland – hvad England ville se på med sympati – og i hvert fald ville England holde sig helt uden for et eventuelt væbnet opgør mellem de to lande. I det engelske kabinet vurderede man absolut ikke de japanske sejrskancer som sikre, og her-til kom, at en konflikt jo ville dreje sig om Korea og Manchuriet, hvor Englands interesser var ganske ubetydelige.

Der kunne fremdrages endnu en lang række spørgsmål, som Nish's grundige undersøgelse kaster lys over. Gang på gang kan han ud fra sit kendskab til materialet advare mod hastige og overfladiske slutninger, og gang på gang kan han dokumentere, hvilke klare og nøgterne motiver der dikterer de to landes holdning over for hinanden. Det er en forbilledlig studie i diplomatisk historie.

Det skal tilføjes, at bogen også bringer en oversættelse af enkelte vigtigere japanske dokumenter (s. 378–392) samt en god redegørelse for tidligere studier af alliancepolitikken og en omfattende bibliografi. Registeret er derimod noget summarisk og tilfældigt.

NIELS AMSTRUP

JUHANI PAASIVIRTA: USA ser på Finland. En liten nations problem i international politik. Oversat fra Suomen kuva Yhdysvalloissa, 1962. Ekenäs, Ekenäs Tryckeri Aktiebolags Förlag, 1966. 226 sider.

Det er hovedformålet med denne undersøgelse at klarlægge amerikansk syn på og opfattelse af Finland fra det 19. århundrede til i dag. Forfatteren, der er professor i politisk historie ved Åbo universitet, har som hovedkilde benyttet et udvalg af den amerikanske dags- og ugepresse. Endvidere har han gennemgået visse skole- og universitetslærebøger for at få et indblik i, hvilket Finlandsbillede der præsenteres for skoleeleven og studenten. Endelig er undersøgt en række opslagsværker, rejschåndbøger og officielt informationsmateriale, hvortil kommer materiale fra opinionsundersøgelser, forfatterens egne interview og akter fra det amerikanske og finske udenrigsministerium.

Der er således et fyldigt kildemateriale, som er udnyttet til en bred, causerende fremstilling. Forfatteren har bevidst søgt at give et totalbillede i brede strøg. Der indledes med en redegørelse for De forenede Staters interesser for omverdenen i almindelighed. Herefter følger en gennemgang af enkelte tidsafsnit fra 1800-tallet til 1960'erne, afbrudt af to tværgående temaer: Finland som idrætsland og finsk kultur. I et afsluttende afsnit gøres rede for kildematerialet.

Bogens undertitel: En lille nations problemer i international politik er helt misvisende. Finlands placering i international politik berøres så at sige ikke. Derimod behandles en række andre problemer sideløbende med hovedtemaet, en beskrivelse af amerikanernes Finlandsbillede. Dels en beskrivelse af finsk-